

Optimaal

In mijn leven ben ik doodgegooid met optimaal. Alles moet optimaal. Binnen mijn studie Wiskunde was optimalisatie een kernbegrip. Allerlei optimalisatietechnieken heb ik inmiddels tot mij genomen. Of ik er echt beter van ben geworden laat ik graag aan anderen over om te beoordelen. In elk geval heb ik altijd een beetje een vreemd gevoel gehad bij het woord optimaal. Wat is dat eigenlijk: optimaal? En is optimaal wel zo verstandig?

Ook in de verslogistiek is optimalisatie een kernbegrip. We minimaliseren de derving, de out of stock. We maximaliseren de voedselveiligheid. We minimaliseren het energiegebruik, en maximaliseren daarmee de duurzaamheid, en ga zo maar door. In onze wat meer strategische (lees: gesubsidieerde) projecten is het hek helemaal van de dam. Niet gehinderd door enig realiteitsbesef rukken we het hek los, en laten onze fantasie de vrije loop. Prachtige vergezichten worden geschetst, zoals varkensflats, servicenetwerken, en bewegende voorraden. En elk vergezicht heeft een belofte in zich. Bij een varkensflat worden reststoffen optimaal benut, servicenetwerken kennen een optimale responsiviteit, en een bewegende voorraad minimaliseren stilstand (stilstand is achteruitgang!). Prachtig! Wat wil je nog meer? Niets. En waarom zijn die concepten dan nog niet gerealiseerd?

Misschien zijn we wel communistischer dan we denken. In zekere zin kan het communistische systeem gezien worden als een optimaal systeem. Voor alle duidelijkheid, dan bedoel ik niet de maatschappij zoals we die kennen van de voormalige Sovjet-Unie, maar het systeem op papier. In theorie ziet het communisme er prachtig uit. Ik beken, op de middelbare school heb ik ook met de letters CPN op mijn schooltas rondgelopen. Samen spelen, samen delen, zou mijn zoontje zeggen.

Maar zoals we allen weten kwam er in de praktijk bitter weinig van het communistisch ideaal terecht. Machthebbers verrijkten zich ten koste van anderen. En dat is nog zacht uitgedrukt. In elk geval bleek het ideaal gemakkelijk om zeep te helpen. En dan kom ik tot de kern van mijn betoog: een optimum kan soms heel labiel zijn. Vele optima zijn gemakkelijk te saboteren. Het prisoners dilemma en het dilemma van de 'tragedy of the commons' kunnen dit illustreren. Het prisoners dilemma is een voorbeeld van een sociaal dilemma. De maatschappij is erbij gebaat als iedereen zich houdt aan bepaalde normen, maar de verleiding voor het individu is vaak groot om zich hier niet aan te houden en het eigen voordeel na te streven. Denk aan het hamsteren van voeding in tijd van schaarste. Hieraan verwant is het dilemma van de 'tragedy of the commons'. Engeland was 14 eeuwen lang georganiseerd als een verzameling van dorpen, elk met een gezamenlijke weide voor de inwoners om het vee te laten grazen. Elk huishouden probeerde inkomsten te krijgen door zoveel mogelijk vee op de gezamenlijke weide te laten grazen. Het dorp groeide en steeds meer vee werd op de gezamenlijke weide geplaatst, waardoor overbegrazing de weide ruïneerde.

Moraal van het verhaal: veel 'optimale' concepten werken alleen als iedereen meedoet en zich netjes gedraagt. Maar komt iemand op het onzalige idee om eigen gewin na te streven, dan valt het hele concept in duigen. Lijkt me niet fijn bij een varkensflat.

Zou Karl Marx ook subsidie hebben gehad?